

„Nem ellenemlékművet akartam csinálni”

BESZÉLGETÉS CSÍKSZENTMIHÁLYI RÓBERTTEL
A MŰEGYETEMNÉL FELAVATOTT '56-OS SZOBRÁRÓL

A forradalom 50. évfordulóján a Felvonulási téren, az egykori Sztálin-szobor helyén felavatott központi emlékmű mellett egy alternatív emlékhelyet is átadtak a Műegyetemnél, ahonnan 1956. október 23-án elindultak a tüntetők. Az arc nélküli tömegből kiemelkedő, szabadságot jelképező nőalakot ábrázoló kompozíció Csíkszentmihályi Róbert Munkácsy-díjas, érdemes és kiváló művész szobrász alkotása. Az '56-os szervezetek kérésére kormányzati támogatásból a céllal készült, hogy jobban megfeleljen az egykori forradalmárok „korosztályi ízlésének”, mint a vasoszlopokból álló, vitákat gerjesztő városligeti emlékhely. Csíkszentmihályi Róbert azt mondja: nem ellenemlékművet akart készíteni, hanem személyes élményei alapján azt szeretne volna megfogalmazni, amit a forradalomról gondol.

– Amikor a jubileumi emlékév kuratóriumának elnöke, Kosáry Domokos a parlamenti pártok és az '56-os szervezetek vezetőivel egyeztetett az évfordulóról, az egykori forradalmárok azt kérték, hogy a városligeti központi emlékhely mellett egy saját emlékművet is létrehozassanak. Az erre kiírt pályázat nyerteseként mennyire volt megkötve a keze?

– Amikor fölkertek a pályázatra, világos volt számomra, hogy a központi emlékművet elfogadni nem tudó '56-os szervezetek igényeit szeretnék kielégíteni azzal, hogy létrehoznak egy ízlésvilágukhoz közelebb álló, alternatív emlékművet is. Ez persze eléggé ellentmondásos kérés volt. Én nem egy ellenemlékművet csináltam, hanem azt mondtam el a kompozícióban, amit '56-ról gondolok. Sajnálom, hogy az ország olyan állapotba került, hogy két műalkotást egymással szembeállíthatnak. Ezt ugyan szomorúan tapasztaltam, de a munkában egyáltalán nem befolyásolt. Olyan emlékművet készítettem, amit teljes egészében vállalni tudok. Örömmre szolgált, hogy az '56-os szervezetek képviselői, akik az elfogadott terveket megnézték, rögtön a magukénak érezték.

– 1956-ban 16 éves kamasz volt, milyen személyes emlékei vannak a forradalomról?

– A Török Pál utcai Művészeti Gimnáziumba jártam, melynek a menzája a pesti Dunaparton, a Közgazdasági Egyetemen volt. Ott már az október 23-a előtti napokban igen izgatott hangulat alakult ki, röpcédulákat is osztogattak. Ha jól emlékszem, október 23-án délben a Műegyetem hallgatóinak felhívását olvashattuk a faliújságon arról, hogy tüntetés lesz a Bem-szobornál. Öcsémmel együtt egyenesen a Bem térre mentünk, ahol izgatott, lelkes hangulatot tapasztaltunk. A tömeg egyik részével mi is elmentünk a Kossuth térre, a Parlamenthez, ahol rengeteg ember skandálta a rögtönzött jelszavakat. Estig maradtunk, a Magyar Rádióhoz már nem mentünk át, hanem szófogadó gyerekeként az akkor még

meglévő Kossuth-hídon át hazasomfordáltunk a Déli Pályaudvarnál lévő otthonunkba. A következő napokban már csak Budáról figyeltem a fejleményeket.

– *Az alkotómunka során épített ezekre az élményekre?*

– Programszerűen használtam fel saját '56-os élményeimet. Óvatos szófogadásból, és persze azért is, mert irtóztam attól, hogy fegyver legyen a kezemben, a harcokban én nem vettem részt. De az első napok csatái után barangoltunk a pesti utcákon, megnéztük, hogy mi maradt a szétágyúzott Kilián-laktanyából, a múzeumkertből, az iskolánkból. Fölbortott telefonfülkéket, lövészárkokat, a küzdelmek nyomát lehetett látni mindenhol. Az első napok emlékeit úgy őrzőm, mint az országos egyetértés, az öröm és a felszabadultság tiszta érzését. Az emlékmű pályázati kiírásában szerepeltek olyan kitételek is: érzékeltesse a forradalom brutális eltiprását, nemzetközi kihatását is. Úgy gondoltam, ezek történelmi tények, de ebben a kompozícióban mégsem erről akarok elsősorban beszélni, hanem arról az emelkedett, tiszta lendületről, amivel a forradalom elindult. A tömeg kitör a Műegyetem kapuján – tulajdonképpen ezt mintázza a vajszínű kőszobor. A tiszta, őszinte tömeg kiemel magából egy alakot, amit akár a Szabadság istennőjének is nevezhetnénk. A figurák arctalanok, hogy ne legyenek felismerhetőek. Megcsinálhattam volna úgy is, hogy az akkori barátaim, példaképeim vagy a forradalom résztvevői közül mintáztam volna meg az egyes alakokat, de ettől határozottan óvakodtam. Csupán kisebb, halk attribútumokkal, például egy svájcisapkával utalok a korra. A tömeg fölé emelkedő főalak kicsit jobban megmunkált. Egy leány, aki korabeli lobogó kiskabátban lép előre – mintha vezetné a többieket. A kabátja olyan formát képez, hogy szinte egy szárny is lehetne.

– *Maradéktalanul megvalósíthatta az elképzeléseit?*

A pályázatomban az volt az alapgondolatom: a Műegyetem kertjének oldalában, a kerítésben van egy négyoszlopos, díszes, faragott, az épülettel egyidős műemléki kapu, amit nem használnak, onnan tört volna elő a tömeg. Ez azonban meghiúsult, mert városépítészeti szabályok miatt a közterületre nem szabadott kijönni. Arra is gondoltunk kellett, hogy egy koszorúzás után a járdán letaposnák az emberek az emlékezés virágait. Végül bevittük a kompozíciót a Műegyetem területére, ahol az említett kapu két oszlopát megdöntve állítottuk fel, közöttük került elhelyezésre a húsz darabból álló, 4×4 méteres, tehát igen tekintélyes méretű szobor.

– *Országszerte és külföldön is számos jelentős köztéri munkát készített már, más volt ez a feladat, mint az eddigiek?*

– Életem fő lehetőségének éreztem. Főművemnek nem merem nevezni, a minőségét ítélik meg mások. De mindenképp a pályám csúcspontjának tartom, hogy az 1956-os forradalom ötvenéves évfordulójára és épp a Műegyetemhez egy ilyen jelentős emlékművet készíthettem.

– *Ha egykori főiskolai mesterei, Pátzay Pál és Szabó Iván élnének, mit gondol, mit mondanának róla?*

Nyilvánvalóan ez nem az ő világuk. Még kortársak között is különböző alkotói világok léteznek. A két nemzedékkel idősebb Pátzay Pál biztosan másképp képzelne egy ilyen emlékművet. De alkotomnál fogva én is hagyománytisztelő megközelítésben, a legjobb meggyőződésem szerint csináltam meg ezt a kompozíciót. Egyfajta „korszerűséget” jelez,

hogy az előre törő figurák egy repedezett sziklatömbből bomlanak ki. Pátzay mester biztosan nem csinált volna ilyet soha. Az '56-tal kapcsolatos közhelyes előképek tolultak föl az agyamban, amikor azt hallottam, hogy valamiféle korosztályi ízlésnek is meg kell felelnie ennek az emlékműnek. Szándékosan nem akartam pesti srácokat, lyukas zászlókat, tankokat mintázni, noha egyetlen zászlót én is tettem a tömeg egyik részéhez, hogy azzal a felvonulást érzékeltessem. Akármennyire is valós történelmi jelképek ezek, el akartam kerülni azt a kelepécét, hogy mindig ugyanazokkal a motívumokkal ábrázoljuk a forradalmat. Harminc köbméter követ faragtunk meg csapatmunkában. Remélem, szeretettel és megértéssel fogadja majd mindenki.

Hollósi Zsolt

